

Партизанла бла подпольеде ишленгенли кюннөне **ДЖИГИТ ЁЛСЕ ДА, АНЫ АТЫ ЁЛЮМСЮЗДЮ**

Аллы газетни 48-чи, 49-чу номерлериндеди.

Партизанла Османн ёлюгон ала барыб, Березина районну Жалин элини къаты чегетде басдырдыла. Ётпор Османн аты немец аскерлеге белгиле эди, анга ала уллу ачыулары болгъанларын партизанла биле эдиле. Аны амалтын, фашистле Османн къабырын табыб, сылыкыкъ этмесинле деб, къабырны адам эслеямлазча джашырдыла... Арадан бир талай кюн кетгенден сора, блокировка бошалгъандан сора партизанла келиб, ёлюкню алайдан къоратыб, Бельнич району Сержаженко элиндеги къабырлада басдыргандыла.

1944-чю джыл алтотур (март) айда, Османн ахыр осыятын толтуруу ючюн, алайдан да алыб, ёлюгон келтириб, Хрипельн элде къабырлада джитгитчега тыйыншы сый бериб, асырагандыла. Уллу Ата джурт къазаут бошалгъандан сора, 1948-чи джыл кырквар (август) айны 1-де Могилёв шахар советини бегими бла, Белоруссияны Джигити Къасай улуну къабыры Могилёв шахарда Къарнаш къабырлагъа кёчюрюлгенди. Османн ёлгени кёб къыйынлыкны сынай юрентген партизанлагъа огуна мардагъы ачы къоранч болуб тышген эди. Ол къоранч аны партизанларына къанлы ант болуб къалгъан эди: «Месть за Османа. Физическое истребление всех тех, кто носил немецко-фашистский мундир!» Алай бла 121-чи полк партизанлары ол кюнден сора «Месть за Османа» деген къаушатлуу къауумла къураб, сойген командирлерини дертин фашистледен алыр ючюн къалмагандыла. Полку уа «121-й полк имени Османа Касаева» деген ат бла къазаутны ахырына дери уруш этиб турады. 1965-чи джыл хычаман (май) айны 8-де Уллу Хорламы 20-джыллыгы бла байламлы Къасайланы Муссаны джашы Османнга, къазаутны къыйын джылларында этген уллу батырлыклары ючюн, «Совет Союзу Джигити» деген ат бериледи. Аны бла бирге ол ёлгенден сора Ленинин ордени бла, «Ата джурт къазаутны партизанна» 1-чи дараджалы медаль бла, аны кибиб башха правительство сауугъала бла сауғалайдыла. Белоруссияны Бельнич районунда Сержаженко элге, Бельнич району Заполье элини школуна, Могилёв, Черкесск, Къарачай шахарлада бирер орамга Къасай улуну аты аталады. Угольщина, Хурзук элдеде бюстлери орнатылгандыла. Къарачай-Черкес Республиканы ара шахарында, Хорламы паркында, Джигитлени аллеясында Къасайланы Османнга эсгерме салынганды. Къарачай шахарда эркин тутушдан джыл сайын бардырылган эришуумледе биринчи орунланы алгъанлагъа деб халкъла арасы ёч къуралганды.

«Тёгерек стол»

Соруула сюзюледиле

Мындан алда Къарачай-Черкес Республиканы Прокуратурасында, республиканы прокурорну къуулукъ борчларын толтургъан Санап Бахников ошо ачыулары болгъан, «Тёгерек стол» бардырылды. Анда сёз кърал власть органна бла кеси башларына ошоу джержили органна суу объектлени хайырландырыуда эмда сакълауда федерал законну къалай толтургъанлары юсюнден барды. Ол ише къошулгъанлары арасында Халкъ фронтуну регионал бёлюмюню келчилери, Къарачай-Черкесияны Джамагъат палатасыны къуулуқчулары, журналистле, Табигъат байлыкъла бла экология министрствосуну келчилери дагы-

да башхала бар эдиле. Республиканы прокурорну борчларын толтургъан Санап Бахников чертгенге кёре, прокуратураны органлары къралны ишлемин, адамланы къоркъуусулукларынын сакълау, закон бузулгъанын ачыкълаб, аны тыяр ючюн керекли ишле бардырадыла. Ведомстволарга бир-бири бла байламлыкъ тугдуруб, хайыр келтирик ишле этдиридиле. Республиканы прокуратурасында къуралган ведомстволар арасы иш къауумну этген джумушлары да беб хайырландыла. Сюзюлген сорууну юсюнде республиканы прокуратурасыны федерал законну ишлемин толтурууну хакындан бёлюмюню тамада прокурору Суюнчланы Эль-

адамлагъа хайырландырыуда бериуде законну бузулгъан джерлери ачыкъ болгандыла. Прокурорну башламчылыгы эмда къаты ишлеми бла законну бузулгъан джерлери тюзетилгенди. Андан сора кеси башларына ошоу джержили органланы да, адамланы суу объектлеге, суу джагъалага ийген кёзюуде, ала суулану хайырландырган сагъатда салынган тыйгъчланы юсюнде законну ишлеми бузулгъаны ачыкъланганды. Суу объектлени тёгереклеринде болган джерлени адамлагъа закон бузулуб берилгени да белгиле болганды. Прокурорла бардырган ишни кюнчөнден муниципалитетлени энчикликеринде болган гидротехника сооружеинелени хайырландырыуда да закон бузулгъаны ачыкъланганды, ала тюзетуу джанындан да кёб иш этилгенди. «Тёгерек столну» ишин тамамлай, сюзюлген сорууланы, суу объектлени тыйыншысыча хайырландырыуну юсюнде халны тюзетир, иги этер джанындан, джыйылган адамла оюмларын айтыб, алаага кёре хайыр келтирик къаллай ишле къуаргъа кереклиси белгилениди. ЛЕПШОКЪЛАНЫ ХУСЕИН.

Медицина **Заманны излемине кёре ишлей**

2022-чи джылны ичинде Къарачай-Черкесияда сауулук сакълауну юч объект ишленгенди.

ди. Медицина объектлени ишлеуну, реконструкция этиуну былтыргы планы толгъан эди. Бавуко посёлокда фельдшер-акушер пункхта деменгиле ремонт этилген эди, Эрсаконда ишлене турган амбулатория да битен эди. Алай юлполюк дагыда келтирирге боллукъду», - дегенди министрни орунбасары. Дагыуда ол 2022-чи джыл 6 автотранспорт, медицина оборудованиеден да 8 зат къуаргъа борчанларын айта, былтыр рентген, УЗИ, ЭКГ этиуну 11 джангы аппарат алгъанларын да сагъынганды. Кенгеше врачла кеслерди да сауулук сакълауну тёбеник звеносунда болган джангылыктан хапар айтхандыла, джарысуларын да билдиргенди. Сёз ючюн, Хабез район болницаны баш врачыны борчларын толтургъан Маков Амин: «2022-чи джылны алында Жако элдеги ФАП-ны амбулаториягъа бурганмыз, эли адам саны ёсгени себебли. Бусагъатда анда керекли оборудование, кадрла да джетийшиде. Быйыл «Земский доктор» деген программа да бардыла турлюениди. Энди ол программага «Кесими элиме кыйтыб ишлерким» деб окугъанла да (целе-

раионда келир джыл врач амалтын джарысуызгъа боллукъду», - дегенди. Джёгетей Аягы районну ара болницасыны баш врачы Шахманланы Марат андагы поликлиника эски, табсыз мекамда тургъаны амалтын, Минздрав бла оноулашыб, район болницаны джанында неси да заманы излемине келишген поликлиника ишлеу 2025-чи джылны планына салынган билдирди. Элде джерги медицина учрежденеледе («первичное звено» дегенле) онкология аурууланы ачыкълау джаны бла иш ийлене баргъанын юсюнден да сёлешингенди «Тёгерек столда». Сёз ючюн, Черкескеде онкодиспансер бла шахар поликлиниканы тамалларында амбулатория дараджада онкология болушлукну аралыкларын ачхандыла. Республикан онкология диспансерни баш врачыны борчларын толтургъан Махов Зубер ол джаны бла иш къалай къуаргъандынын хапар айтханды. «Бу системаны юч «атлауучу» барды. Биринчи - район онкология кабинетле. Онкология джаны бла инд-

жиуу болган биринчи алаага барады. Андан сора, аурууну андан ары ачыклар ючюн, анга медицина болушлукъ этиб башлар ючюн, башында сагъынлган аралыклагъа барады. Анда 14 кюнню ичинде бютеу керекли диагностика процедураланы этиб, диагностик бегитиб, къалай багъарга кереклисин белгилайди. Аурууну биринчи, экинчи стадияда ачыкълау КъЧР-де 60 проценти. Тёбеник онкология сетде ол иги кёргозюмге саналады. Бу ишлеге 2019-чу - 2021-чи джыллада 40 торлю аппарат сатыб алынганды. Анга этилген джоом 469 мелиуан сом болады. Ол себебден, республикада онкология аурууну багъууну не торлю мадары да этиледи - хирургия, медикаментоз, лучевая терапияла», - деб ангылатханды Махов Зубер. Кенгеш ахырында онкология ауруулагъа къаршы ишни эсеблэй, сауулук сакълауну министр Шаманланы Казим былай айтханды: «Бюгонлюкте сауулук сакълауну модернизациясны юсю бла федерал аралык бла республикабызны башчылыгы биргелеу уллу иш бардырадыла. Эм уллу джетишмимиз - ол медицина болушлукъ табаргъан да сёлешингенди «Тёгерек столда». Ол халны къуар ючюн кёб юрешгенбиз. Бюгонлюкте Къарачай-Черкесияда ишлерин тикирал билген устаула бардыла, деб таукал айтчылабыз. КъЧР-де онкология къуулук Шимал Кавказ федерал округда эм алычланы бирине саналганы, пандемияны кёзоюнне бизге адамла башха регионладан келиб кеслерин бакъдырылганды ол затха шагъатлыкъ этдиле». ЁЗДЕНЛАНЫ ЯСКУБ.

НОВОСТИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Элия айны 1-ден къралыбызда талай джангы закон кюнчөне киргенди. Багъалы окуучуларыбыз, бюгон сизни ол законланы эм магъаналы къаууму бла шагъырге этерге излейбиз.

Элия айны 1-ден Борчлары болгъанларны эркинликлери Борчлары болгъанла аладан ача тыйылган заманда, кеслерине джашуа кечимекки (прожиточный минимум) ёлчмени тенгиле бир сом къалтырга кереклисин юсюнден тилек къагытынни кредит организациягъа джиберирге боллукъдула. Алай бла, борчну даулагъан судю приставланы къагъытдырмагъанлай, борчну ишлеуну юсюнден къагъытынни банкка ашырса да, джашуа кечимекки ёлчменича бир ачхану сакълар мадар барды.

Элия айны законлары

Эресеиде ёсдюрюлген мюрзеуну асылулуугъуна къраллыкыды Мюрзеуге эмда андан этилген продукциягъа кърал джанындан мониторинг этиликди. Мюрзеу ёсдюрюлген джерде битим джыйылган кёзюуде тинтиу иш бардырыллыкыды. Ол къаллай болурга кереклисин юсюнден РФ-ны Эл миолк министрствосу бегим чыгарганды. Мониторинг продукция чыгаргъанлагъа мюрзеуну юсюнден тыйыншы хапар билдирю ючюн къуралганды. Биология къоркъуусулук Биология къоркъуусулукну юсюнден законну талай бегими кюнчөне кире. Анга кёре организацияла биология къоркъуусулук бла байламлы илмултиуну ишле бардырғанларына эмда граждандарлары болмагъанлагъа РФ-да джашаргъа эркиник (вид на жительство) тынчыракъ халда бериллиди. Гражданство алыу «Россия» - страна возможность деген платформаны Бютеуэресей конкурсларында хорламы болган, финалгъа чыкъган тыш къралланы граждандарларына эмда граждандарлары болмагъанлагъа РФ-да джашаргъа эркиник (вид на жительство) тынчыракъ халда бериллиди. Элия айны 3-ден Кредитни толу багъасыны юсюнден билдирю Кредитни неда займны джыллыкъ процентледе толу багъасы заптойдан сора ючючю бегиле дери тамам джашылырга керекди. Вклад бла байламлы кесамат джарашдырган заманда банкла ставканы эм гитче ёлчмени кесаматны биринчи бетинде джарырга борчулдула.

Пенсиягъа деб джыйылган ачхану джакълау

Пенсиягъа деб джыйылган ачха (накопленные) къралгъа бойсунмаган бир пенсион фонддан башхагъа кёчюрюлгени судюне бегими бла законнга кърарчы баргъангъа саналса, болджалдан алгъа кёчюрюлген заманда сыйырылган инвестицион ачха адамлагъа ызына кыйтарыллыкыды.

Амалсыз медицина страхование Медицина болушлукъ этилир ючюн адам ОМС полисин неда паспортун кёрпорозерге боллукъду. Адамла страховая медицина организацияны кес-

ри сайларгъа керекдиле деб борч салынмайды. Аны юсюнден тилек къагыт берилмесе, страховой медицина организацияны ОМС-ни джержили фондун белгилейди. «Врачча баргъандан сора да, адамлагъа, аланы керексиз ары-бери чабдырмай, хакъсыз тыйыншы медицина болушлукъ этилирге керекди. Медицина учреждениеле бла, страховой компанияла бла къагыт джюртиоуу къралны борчу, андан адамланы башларгъан бош этерге тыйыншыды», - дегенди РФ-ны Кърал Думасыны Председатели Вячеслав Володин. Социал болушлукъ Медицина ишлемлеге кёре улоулары болган сакътала неда аланы закон бла белгиленген келчилери ОСАГО полисин багъасыны джартысын ызына кыйтарыуну юсюнден тилекни «Госуслуги» порталны юсю бла джиберирге боллукъдула. Ёлген аскерчиле бла коч (силовый) органланы къулуқчуларыны юдегилерини келчилерини да социал болушлукъ алыр ючюн «Госуслуги» портал бла хайырланыр мадарлары барды. Былайда коммунал джумушла ючюн субсидияны, тамاملы ремонтха төленген ачхану бир кесвини ызына кыйтарыуну, сабий ачха-

Болушлукъ

АНЫ ЧОМАРТЛЫГЫ БАШХАЛАГЪА ЮЛЮДЮ

Бусагъатда Эресеини хар регионунда да къайгырылуу адамла Украинаны инджилиб турган джамагъатына болушлукъ хар не джыйышдырды джибердиле. Алай суубалыкъ ишлеге бизни джердешлерибиз да тири къошуладыла. Ма бу кюнледе да Зеленчук станседе Дотдуланы Валерийни джашы Ахмат, кеси ишлеми бла Донецк эмда Луганск халк республикаланы адамларына, Украинада спецоперация бардыра турган эресеини аскерчилеге джоралаб, шышалагъа къуулгъан 12 тонна сууну бергенди. Алай

гуманитар болушлукъ ол мындан алда да этген эди. Дотду улуну къайгырылуулугу, чомартлыкы башхалагъа юлгюду. Ол джунчугъан адамлагъа теждеген болушлукну алгъан кёзюуде Зеленчук муниципал районну башчысы Ижаланы Алисанни джашы Хананий, Эресеини МВД-ны «Зеленчукский» бёлюмюню Ветеранларны совети бла Джамагъат советини председатели милицияны майору Батчаланы Билляны джашы Мухат уллу бюсюрге эдиле. Батчаланы Мухат Дотдуланы Ахматны «За патристическое воспитание подрастающего поколения» деген медаль бла да сауғалады.

УФАС **ДЖАНГЫ ТЮРЛЕНИУЛЕНИ ЮСЛЕРИНДЕН**

2022-чи джылны алпында закупкалада (организацияла талай сатыуну араларында дорх бардырыб, келишимлени сайлаб, учуз багъа бла кереклирини сатыб алырга мадар) талай торлюни этилгенди. Ала асламысына 44-чю Федерал законга кёре закупкалары бардырыуну хакындан процедурадаула. Закупкала бла байламлы джумушла къалай торленгенди, дорхха къошулгъанлагъа къалай ишлемле салынадыла, анга къошулур ючюн берилген заявкада амалсыз халда билдирлирге керекли затла недиле? Бу эмда башха сорууларыбызгъа Къарачай-Черкесияда Монополиягъа къаршы федерал управлениени закупкалагъа кёзюулак болган бёлюмюню тамадасыны къуулукъ борчларын толтурган Азамат Шёбзухов джууаб бергенди. Уш ушакъны газет окуучуларыбызгъа теждийиб, - Азамат Адамеевич, 2022-чи джыл закупкалары бардыры джумушлагъа къалай торленуле кийиргенди? - Алпында быйылгы торленуленю юслеринден кысхача айтыргъа излей эдим. Алайды да, 2022-чи джылны башыл (январь) айындан закупкала бардырыуну талай лагъымы эмда джорукълары къратылганды. Сёз ючюн, эки этапха бё-

люноб бардырылган конкурсга эмда аз адам къошулурга боллукъ конкурсла къратылгандыла. Аны кибиб, энди закупкала бардырылганына шагъатлыкъ этген къагытын кюруу да джабык халда ёттен процедурагъа керек боллукъдула. Къалгъанларны кюруларын билдирюу къагытын (ивещение) бла кесаматны проект болса джетийеди. Электрон закупкалары торлендириуну эмда аны тохтатыуну болджалды да белгиленгенди. Энди ол ишлеми заявкала берилиб бошальгырга керекли болджалга бир иш кюн къалыб тындырылганды керекди. Бир къауум закупкалары бардырыуну процедурасы да торлендирилгенди. Сёз ючюн, электрон закупкалада биринчи эмда экинчи бёлюмге деб заявка берирге керек толюду, кесамат 1 мелиуан сомдан башланган эмда кышакъ ишлемлери болмаган закупкалары бардырган кёзюуде амалсыз эс бёлюнорге керекли зат: закупкагъа къошулгъан арти 3 джылны ичинде 44-чю неда 223-чю Федерал законлагъа кёре толтурулган кесаматны болурга керекди. Ол кесаматны багъасы да бу джолгъа кесаматны биринчи багъасындан 20 процентден аз болмагъа керекди. Анга универсальная предквалификация дейдиле. Аны бла бирге, закупкалагъа къошулурга ишлемле алгъарканда неустойка төлеу салынган эсе, джаны дорхха къошулурдан алгъа ол төлениб болурга керекди. Былайда чертиб айтырга керекли зат: офшор компанияланы (налогу бек

аз төлер неда аны төлемез ючюн алай эркиник берген къралланы джерлеринде орналган организацияла) юслеринден айтсакъ, алаага закупкалагъа къалай торлю да къошулурга эркиник джюкду, кеслери башларына да, башха организацияларына кюрамларында да. - Демпингге (закупкалары кёзюунде бардырылган дорхда кыйсы болса да биреулен багаланы иш этиб бек учуз этсе) къаршы мадарла да танг кесек торлендиргенди, джорукъла къаты болгандыла. Аны юсюнде да бир айтсакъы. - Демпингге къаршы джаны мадарлагъа кёре, кесаматны толтурулуугу ышангылыгы 1,5 керге кёлтирюлорге керекди. Алай а ол кесаматны биринчи белгиленген багъасыны 10 процентинден аз болмагъа да керекди. Закупкалагъа кюру да уауэк табышылыкъ бла юрешген неда социал джумушла бла юрешген коммерциясыз ишлеген организацияла къошула эселе, ол процент кесаматны кесини багъасындан саналады. - Сорууларыбызгъа тамاملы джууаб бергениз ючюн сау болугуз, ишигизден къууангыбыз. Материалны басмагъа ХУБИЙЛАНЫ ФАТИМА хазырлаганды.